

Väärinymmärrykset kuullun kielen prosessointia valottamassa

Maija Tervola (Tampereen yliopisto) & Taina Pitkänen (Tampereen yliopisto)

Kuullun puheen prosessointia on tutkittu kognitiivisessa kielentutkimuksessa paljon. Psykolingvistiikassa ja neurolingvistiikassa tutkimuksen kohteena on usein jokin pieni puheen yksikkö, äänne, tavu, sana tai laajimmillaan lause, jonka prosessointia kuvataan (Remez 2021). Me lähestymme kuullun prosessointia makrotasolta, tutkimme miten koehenkilöt ymmärtävät kokonaisvaltaisesti keskustelupuhetta. Käytämme koehenkilöinä suomea toisena kielenä puhuvia lääkäreitä, jotka ovat kielitaidoltaan keskitasoa (EVK B1–B2) ja jotka kuuntelevat omaan ammattiinsa liittyvää keskustelua. Kohdistamme huomiomme väärinymmärryksiin ja tarkastelemme, mitä ne kertovat kuullun prosessoinnista.

Tutkimuksessamme käytämme koeasetelmaa, jossa ärsykkeenä ovat videot suomenkielisestä lääkärin ja potilaan keskustelusta. Koehenkilöt (n=10) kuuntelevat keskustelua videolta ja raportoivat reaaliajassa jollain toisella kielellä, mitä ymmärsivät keskustelupuheesta (ääneenajattelumenetelmä, ks. Bowles 2010).

Ärsykevideon ja koehenkilöiden tuotoksen sisältöä vertaamalla erotamme aineistosta väärinymmärrykset ja analysoimme niitä. Tarkastelemme, millä tavalla koehenkilön tuotos poikkeaa ärsykevideon puheen sisällöstä. Väärinymmärrykset liittyvät esimerkiksi foneettisesti samankaltaisten sanojen sekoittumiseen (puutua – puuttua), sanojen segmentoinnin haasteisiin (perso noille juustoille > personal juusto), tuntemattomien sanojen merkityksen arvaamiseen (huimaus > Humira [lääke]) sekä kieliopillisten roolien sekoittumiseen (olen vaimolla töissä > vaimolla on työ). Lisäksi väärinymmärrykset paljastavat puheenaiheen roolin ymmärtämiselle. Jos puheenaihe on koehenkilöllä muistissa, se tukee ymmärtämistä silloinkin kun kuultuun jää aukkoja, esimerkiksi tuntemattoman sanan kohdalla. Jos puheenaihe on vaihtunut huomaamatta, koehenkilö saattaa paikata epävarmoja kohtia väärällä puheenaiheella, mikä johtaa väärinymmärryksiin.

Otamme tutkimusasetelmassamme huomioon myös ei-kielellisen tiedon roolin kuullun prosessoinnissa (ks. esim. Garrod & Terras 2000; Wagner & Wagner 2025). Koehenkilöt ovat ammatiltaan lääkäreitä ja he kuuntelevat ammatillisen tilanteen keskustelua, jolloin heillä voi olettaa olevan runsaasti tilanteeseen ja puheenaiheeseen liittyvää tietoa, joka limittyy kielen kautta saatavaan tietoon. Tarkastelemamme väärinymmärrykset valottavat myös kielellisen ja ei-kielellisen tiedon limittymistä kuullun prosessoinnissa.

Tutkimuksemme osoittaa, että käyttämällä sekä vuorovaikutusaineistoa että kokeellista ääneenajatteluaineistoa voidaan puheen kokonaisvaltaista prosessointia tutkia empiirisesti.

Ymmärtämisprosessia voidaan eritellä siten, että on mahdollista erottaa toisistaan erilaisia merkityksen lähteitä, jotka kietoutuvat yhteen muodostaen ymmärryksen – tai sen puutteen.

Lähteet

Bowles, M. (2010). *The think-aloud controversy in second language research*. Routledge.

Garrod, S. & Terras, M. (2000). The Contribution of Lexical and Situational Knowledge to Resolving Discourse Roles: Bonding and Resolution. *Journal of Memory and Language*, 42 (4): 526–44.

Remez, Robert E. (2021). Perceptual Organization of Speech. Teoksessa Jennifer S. Pardo ym. (toim.) *The Handbook of Speech Perception*, Wiley & Blackwell.

Wagner, E. & Wagner, S. (2025). Listening and Real-world Spoken Language. Teoksessa Wagner, Batty & Galaczi (toim.). *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition and Listening*. New York: Routledge.